

ОМБУДСМАН ЗА ДЈЕЦУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Broj: 61-1/24

Dana, 18.01.2024. godine

OKRUŽNI SUD U BIJELJINI

n/r predsjednika suda

predmet broj:

PREDMET: Zaštita prava i interesa djeteta u krivičnom postupku

Okružno javno tužilaštvo u Bijeljini juče je izdalo saopštenje za javnost u kojem se, između ostalog navodi da je protiv lica koje je optuženo za krivično djelo - obluba nad djetetom mlađim od 15 godina, ni nakon 28 održanih glavnih pretresa isti nije okončan, odnosno gotovo dvije godine od pokretanja postupka nije donesena prvostepena odluka, zbog čega postoji mogućnost da se optuženi pusti na slobodu, saglasno članu 202. Stav 3. ZKP-a RS (Predmet broj:

Po zaprimljenoj prijavi roditelja maloljetnog djeteta Ombudsman za djecu se obratio Naslovu tražeći informaciju o toku navedenog postupka, te ukazujući sudu na činjenicu neophodnosti uvažavanja najboljeg interesa djeteta, kao i na hitnost u postupcima koji se tiču djece.

U Odgovoru broj: godine Sud navodi da je "održano niz glavnih pretresa, da su ispitani svi svjedoci odbrane i optužbe kao i da su provedena sva vještačenja koja su bila veoma zahtjevna. U odgovoru se dalje navodi da je u toku postupka došlo do povrede optuženog u okviru pritvorske jedinice, zbog čega su vršeni određeni pregledi i vještačenja jer je postojala mogućnost da zbog povrede nije sposoban da prati suđenje. Sud navodi da shvata bojazan oštećene i njenih roditelja u pogledu trajanja postupka, kao i zbog mogućnosti isticanja pritvora, te da nastoji da provede zakonit postupak i donese zakonitu odluku u propisanim rokovima.

Gotovo sva djeca koja se nađu u situaciji da budu dio sudskog postupka, to iskustvo doživljavaju kao kao izvor straha, uznemirenosti, nelagode ali i sekundarne viktimizacije, što naročito dolazi do izražaja kada su u pitanju djeca žrtve. Ako uzmemo u obzir da veliki broj zlostavljanja djece, posebno seksualnog, ostaje neotkriven, a samim tim i neprijavljen, jasno je koliko snage i hrabrosti je potrebno jednom takvom djetetu da se povjeri, da prijavi počinioca, da bude izložen raznim pritiscima uključujući i sam postupak koji se vodi. U tom kontekstu treba da se zapitamo da li smo učinili dovoljno da zaštitimo to dijete kao i druge potencijalne žrtve, da li smo mu pružili adekvatnu pomoć i podršku, pokazali da nije samo, da smo tu da ga zaštitimo, da li smo time poslali jasnu poruku i drugim žrtvama da se odvaže i prijave nasilje, a počiniocima da će odgovarati za svoje postupke i da neće proći nekažnjeno.

ОМБУДСМАН ЗА ДЈЕЦУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Da bismo pozitivno odgovorili na naprijed navedena pitanja neophodno je da pravosudni sistem u potpunosti bude usklađen sa principom najboljeg interesa djeteta, jer ukoliko pravni postupak nije posebno prilagođen djeci, to iskustvo može imati dugoročne štetne posljedice po njihov oporavak, ali i njihov dalji rast i razvoj.

Prema UN Konvenciji o pravima djeteta u svim aktivnostima u vezi s djecom, bez obzira na to da li ih preduzimaju javne ili privatne institucije socijalne zaštite, sudovi, organi uprave ili zakonodavni organi, najbolji interesi djeteta biće od prvenstvenog značaja.¹

Shodno članu 3. st. 2. Konvencije, sve države članice se obavezuju da preduzimaju sve potrebne zakonodavne i administrativne mjere kako bi djetetu obezbijedile zaštitu i brigu koja je neophodna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i dužnosti njegovih roditelja, zakonitih staratelja ili drugih pojedinaca koji su pravno odgovorni za dijete.

Obaveza zaštite djece nije ispunjena samim usvajanjem krivičnog zakonodavnog okvira, u koji su inkorporisana načela i odredbe kojima se garantuju postupanja u skladu sa najboljim interesom djeteta. Taj se okvir mora primjenjivati na praktičan i djelotvoran način, vodeći računa da ta načela dobiju svoju punu primjenu i u praksi, što znači da zaštita prava djeteta podrazumijeva s jedne strane uspostavljanje adekvatnog zakonodavno pravnog okvira, a sa druge i odgovornost ukoliko taj zakonodavno pravni okvir nije djelotvorno primjenjen. To, također, pravosuđu nalaže da primjenjuje krivični zakonodavni okvir po mjeri djeteta, tako da su najbolji interesi djeteta od prvenstvenog značaja.

Shodno Smjernicama Vijeća Evrope² o pravosuđu po mjeri djeteta, sistem pravosuđa po mjeri djeteta mora da garantuje poštovanje i djelotvorno ostvarenje svih dječijih prava na najvišem mogućem nivou, posvećujući dužnu pažnju stepenu zrelosti i razumjevanja djeteta, kao i okolnostima konkretnog slučaja. Pravosuđe po mjeri djeteta mora biti dostupno, primjereno uzrastu, brzo, savjesno, prilagođeno potrebama i pravima djeteta i usredsređeno na te potrebe i prava, uključujući i pravo na pravično suđenje, na učešće i shvatanje postupka, na poštovanje privatnog i porodičnog života, i na integritet i dostojanstvo.

Smjernice za pravnu pomoć djeteta propisuju da najbolji interesi djeteta treba da budu postavljeni kao prioritet u svim radnjama koje se preduzimaju kad su djeca u sukobu ili kontaktu sa zakonom. Pravni stručnjaci moraju biti svjesni te obaveze i poštovati je tako što će vršiti procjene i djelovati u najboljem interesu djece koja su učesnici postupka.

¹ Član 3 UN Konvencije o pravima djeteta

² Smjernice Komiteta ministara Vijeća Evrope o pravosuđu po mjeri djeteta usvojene su novembra 2010. u okviru Programa Vijeća Evrope „Izgradnja Evrope za djecu i sa djecom“. Smjernice državama članicama služe kao praktična alatka za prilagođavanje svojih sudskih i vansudskih sistema konkretnim pravima, interesima i potrebama djece. Smjernice se odnose na sve situacije u kojima djeca dolaze u dodir sa krivičnim, građanskim ili upravnim sudskim sistemima.

ОМБУДСМАН ЗА ДЈЕЦУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Rad u najboljem interesu djeteta, podrazumijeva da **najbolji interesi djeteta imaju primarni značaj u različitim fazama procesa**. Na primjer, rukovodeći se najboljim interesima djeteta, pravni stručnjak se može snažno zalagati da se odlaganja u postupku svedu na minimum, da se obezbijedi okruženje u sudnici koje je pogodno za dijete, da se smanji potreba za prekomjernim ispitivanjem tako što će se informacije podijeliti s drugim stručnim licima (uz saglasnost djeteta) i sl. Sva djeca koja su uključena u pravosudne procese izložena su riziku da im se nanese šteta. Djeca žrtve i svjedoci krivičnih djela izložena su većem riziku od zastrašivanja, osvete, sekundarne viktimizacije, a u najgorem slučaju mogu biti ugroženi i njihovi životi.³

Svako ima pravo na pravično suđenje i isto je zagarantovano kako domaćim tako i međunarodnim propisima. Članom 53. Evropske konvencije o ljudskim pravima propisano je da „Nijedna odredba ove Konvencije neće se tumačiti tako da ograničava odnosno ugrožava ljudska prava i osnovne slobode koji bi bili priznati po zakonima svake Visoke strane ugovornice ili po svakom drugom sporazumu čija je ona strana ugovornica”. Stoga i EKLP i Smjernice Vijeća Evrope moraju biti tumačene u skladu sa Konvencijom UN o pravima djeteta. Država ima obavezu da obezbijedi pravično suđenje garantovano članom 6. EKLP kako djeci optuženoj za krivična djela, tako i onima optuženim za krivična djela protiv djece. Garancija pravičnog suđenja u članu 6. Konvencije primjenljiva je na sva lica pri razmatranju krivične optužbe protiv njih, bez obzira na prirodu krivičnog djela za koje su optuženi.

Međutim, uzimajući u obzir praksu Evropskog suda za ljudska prava, dolazimo do zaključka da ovo pravo nije apsolutno i, kako je Sud u jednoj od svojih presuda istakao, **Konvencija državama dozvoljava da pod određenim okolnostima odmijere pravo na pravično suđenje u odnosu na prava žrtava i svjedoka, na primjer u slučajevima seksualnih delikata, naročito kada oni uključuju maloljetnike**.⁴

Načelo vladavine prava treba da bude primijenjeno na svu djecu, u potpunosti, isto onako kao i na odrasle. Elementi valjanog (pravosudnog) postupka, kao što su načela zakonitosti i srazmjernosti, pretpostavka nevinosti, pravo na pravično suđenje, pravo na pravni savjet, pravo na pristup sudu i pravo na žalbu, treba da budu zajamčeni djeci na isti način na koji su zajamčeni odraslima i ne smiju biti umanjeni ili uskraćeni pod izgovorom najboljih interesa djeteta. To važi za sve sudske i vansudske i upravne postupke. Djeca treba da imaju pravo pristupa odgovarajućim nezavisnim i djelotvornim mehanizmima za ulaganje žalbe.⁵

U domaće krivično zakonodavstvo inkorporisano je nekoliko bitnih prava djeteta koja imaju za cilj unapređenje prava i položaja djece u sudskim postupcima, a jedno od njih je i pravo na zaštitu od patnje

³ SMJERNICE ZA PRAVNU POMOĆ DJETETA, UNICEF, Smjernica 2. Rad u najboljem inreresu dheteta, Children's Equitable Access to Justice, Central and Eastern Europe and Central Asia, UNICEF, Geneva, (2015) Smjernice za pravnu pomoć po mjeri djeteta UNICEF ECARO, oktobar 2018. godine

⁴ PRESUDA U SLUČAJU BOCOS-CUESTA PROTIV HOLANDIJE 10. novembar 2005. (Predstavka broj 54789/00)

⁵ Smjernice Komiteta ministara Vijeća Evrope o pravosuđu po mjeri djeteta (Dokument koji je usvojio Komitet ministara 17. novembra 2010. - dostupno na www.coe.int/childjustice)

ОМБУДСМАН ЗА ДЈЕЦУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

tokom krivičnog postupka. Ovo pravo posebno je uređeno Zakonom o postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku⁶ na način da:

- ograničava broj ispitivanja/svjedočenja,
- predviđa kontinuiranu stručnu psihološku podršku tokom postupka od strane stručnih savjetnika, psihologa, zaposlenih u sudovima i tužilaštvima,
- naglašava hitnost postupka,
- daje uputstva o načinu ispitivanja djece/maloljetnika,
- obezbjeduje zatvaranje postupaka za javnost, te zabranjuje suočavanje žrtve sa optuženim.

Domaće zakonodavstvo, između ostalog, propisuje da je krivični postupak koji se odnosi na krivična djela kojima su oštećena djeca hitan, te da je sud dužan da postupak sprovede bez odugovlačenja, kao i da onemogući svaku zloupotrebu prava koja pripadaju licima koja učestvuju u postupku.⁷

Uzimajući u obzir prethodno navedeno, Ombudsman za djecu, saglasno članu 9. Zakona o ombudsmanu za djecu („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj: 103/08 i 70/12) poštujući princip nezavisnost u radu pravosudnih organa, Okružnom sudu u Bijeljini predlaže da u cilju zaštite djece žrtava u krivičnom postupku:

preduzme sve neophodne mjere kako bi se obezbjedilo efikasno vođenje postupka, u skladu sa važećim zakonskim odredbama i u okviru predviđenih rokova, prvenstveno vodeći računa o ostvarivanju i zaštiti najboljeg interesa djeteta.

Ombudsman za djecu Republike Srpske

Gordana Rajić

⁶ („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj: 13/10, 61/13, 68/20)

⁷ Član 13. Zakona o krivičnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj: 53/12, 91/17, 66/18 i 15/21)